

LAKIALOITE 112/2000 vp

Laki sairausvakuutuslain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan sairausvakuutuslain muuttamista siten, että laillistetun psykologin tai asianmukaisen koulutuksen saaneen psykoterapeutin antama hoito saatettaisiin sairausvakuutuskorvauksen piiriin.

Uudistus toteutettaisiin sairausvakuutuslain 8 §:n ja sairausvakuutusasetuksen 5 §:n muutoksella. Sairausvakuutuslain 4 §:n mukaan "vakuutetulla on oikeus saada sairauden perusteella korvausta tarpeellisen sairaanhoidon kustannuksista" lääkärin määräyksen perusteella. Lain 8 §:n uudeksi kolmanneksi momentiksi ehdotetaan lisättäväksi seuraava säännös: "Jos lääkärin määräämää psykologista hoitoa on antanut laillistettu psykologi tai asianmukaisen koulutuksen saanut psykoterapeutti, korvataan se siinä laajuudessa kuin asetuksella säädetään."

Myöhemmin asetuksen 5 §:n 1 momenttiin tulisi lisätä asianmukaisen ammattikoulutuksen saaneina hoidon antajina psykologit ja psykoterapeutit. Käyntien enimmäismääristä ja pitkäkestoisen hoidon rajoittamisesta psykoterapeutin tai neuropsykologin antamaksi hoidoksi tulisi pykälään oma momenttinsa.

Laillistetun psykologin antamaa hoitoa korvattaisiin enintään viideltätoista hoitokerralta yhtä lääkärin määräystä kohden, kuten on säädetty fysikaalisesta hoidosta sairausvakuutusasetuksen 6 §:ssä. Silloin kun laillistetulla psykologilla on lisäksi psykoterapeutin tai neuropsykologin koulutus, hoitoa korvattaisiin enintään 120 käyntikerralta lääkärin määräystä kohden, mikä on Kelan nykyinen käytäntö kuntoutuslain perusteella korvattavien psykoterapioiden osalta.

Uudistus mahdollistaisi tarjolla olevien mielenterveyden avohoitopalveluiden tehokkaamman hyödyntämisen ja laajentamisen. palvelun tarvitsijoille se merkitsisi lisää valinnan vapautta, matalampaa kynnystä palvelujen käyttöön sekä asiantuntevaa hoitoa.

Eduskunta on aiemmin useassa yhteydessä kiirehtinyt lakialoitteessa ehdotetun asian selvittämistä. Uudistuksen toteuttamiseen tulisi varata valtion vuoden 2001 talousarviossa 8 miljoonaa markkaa.

PERUSTELUT

Psykologisessa avohoidossa vakavia puutteita

Uusimmat tiedot suomalaisten mielenterveyden tilasta ovat huolestuttavia. 80 prosenttia masentuneista jää tutkimusten mukaan ilman asianmukaista hoitoa. Nuorten alle 25-vuotiaiden itsemurhien määrä on kääntynyt nousuun. Psykykkistä hoitoa tarvitsevista lapsista alle puolet saa tarvitsemaansa apua. Nuorten itsetuhoisen päihteyden käyttö on kasvanut rajusti. Perheiden ongelmat, kuten väkivaltaisuus, erot ja lasten huostaanotot ovat lisääntyneet.

Mielenterveyspalvelujen kehittäminen ja resurssien turvaaminen on Suomessa erittäin ajankohtaista. Mielenterveystyön painopiste on siirtynyt psykiatrisesta laitoshoidosta psykososiaaliseen avohoittoon ilman, että avohoidon resursseja olisi vastaavasti lisätty. Avohoidon kehittämisessä tarvitaan nyt uutta luovia ratkaisuja ja kaikkien voimavarojen tehokasta hyödyntämistä. Mielenterveyden avohoidon kehittämisessä tarvitaan julkisen sektorin palveluja täydentäviä resursseja.

Osaltaan vaikeaa avohoidon tilannetta helpotettaisiin, mikäli psykologien antama hoito saataisiin sairausvakuutuskorvausten piiriin. Uudistus mahdollistaisi tarjolla olevien mielenterveyden avohoidon palvelujen laajentamisen ja tehokkaan hyödyntämisen. Ihmisille se merkitsisi lisää valinnan vapautta, matalampaa kynnystä palvelujen käyttöön ja asiantuntevaa hoitoa.

Psykologien antama hoito on yksityisellä sektorilla suurelta osin käyttämätön resurssi. Sen käyttöönotto olisi nyt mahdollista, kun psykologit ja psykoterapeutit toimivat eduskunnan säättämän lain perusteella Terveystieteiden tutkimuskeskuksen luvalla ja valvonnassa. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) tuli voimaan jo kuusi vuotta sitten. Olisi johdonmukaista todeta psykologit ja psykoterapeutit myös sairausvakuutuslain tarkoittamiksi asianmukaisen koulutuksen saaneiksi hoidonantajiksi.

Lyhytaikaisia kriisihoitoja ei ole riittävästi saatavilla

Viime aikoina on usein osoitettu, että riittävän ajoissa saatu psykologinen hoito edistää merkittävästi toipumista erilaisista vaikeista elämänkriiseistä. Tällaisia kriisejä voivat olla esimerkiksi onnettomuudet, omaisen menetys tai rikoksen uhriksi joutuminen. Psykologisella hoidolla voidaan edistää merkittävästi myös ihmisten toipumista vaikeiden sairauksien hoidossa. Asianmukaisella ja oikein ajoitetulla hoidolla vähennettäisiin yhteiskunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia.

Julkinen sektori ei pysty läheskään tyydyttämään tämän tyyppisen hoidon tarvetta. Nykyisen kuntoutuslain perusteella ei lyhytkestoisia kriisihoitoja eikä fyysisen sairauden tai onnettomuuden seurauksena tarvittavaa psykykkistä apua korvata. Sairausvakuutuslain perusteella on voitu korvata vain laillistettujen psykologien tekemät lääkärin määräämät tutkimukset mutta ei hoitoa.

Psykoterapia-asiakkaat eriarvoisessa asemassa

Maassamme on tällä hetkellä noin 2 000 nimike-suojattua psykoterapeuttia, joista suurimman ryhmän muodostavat psykologit. Rekisteröityjen psykoterapeuttien psykoterapiaa voidaan korvata asiakkaille rajoitetusti harkinnanvaraisena Kelan kuntoutuksena. Vuonna 1998 psykologi-terapeuteilla oli kuntoutuslain perusteella 3 300 yksityistä asiakasta.

Kuntoutuslain mukainen harkinnanvarainen psykoterapia on tarkoitettu opiskelu- tai työkyvyn säilyttämiseksi tai ylläpitämiseksi tarvittavaan hoitoon. Sen ulkopuolelle jäävät kokonaan muut elämänkriisit, lyhyemmät hoidot sekä vanhuksien ja perheet.

Sairausvakuutuksen kautta voidaan nykyisin korvata vain lääkärin antamaa psykoterapiaa. Kela käyttää vuosittain noin 20 miljoonaa markkaa lääkärin antamien psykoterapioiden sairausvakuutuskorvauksiin. Sen sijaan vastaavan

psykoterapiakoulutuksen saaneen psykologi-psykoterapeutin hoidosta ei makseta sairausvakuutuskorvausta. Asiakkaiden kannalta tilanne on epäoikeudenmukainen ja myös epäjohdonmukainen. Vastaavanlaista tilannetta ei liene minkään muun korvattavan hoitomuodon kohdalla. Koska lääkärin antamia psykoterapiapalveluja ei monilla alueilla ole lainkaan tai riittävästi saatavilla, tuloksena on myös vakava alueellinen eriarvoisuus.

Uudistusta on kiirehditty eduskunnassa ja muualla

Monet tahot ovat kannattaneet ja kiirehtineet tämän lakialoitteen sisältämää asiaa:

— Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on valtioneuvoston kuntoutusselontekoa koskevassa mietinnössään (StVM 37/1998 vp — VNS 1/1998 vp) kiirehtinyt selvitystä psykologien antaman hoidon saattamisesta sairausvakuutuskorvauksen piiriin.

— Valtiovarainvaliokunnan budjettimietinnössä (VaVM 58/1998 vp — HE 105/1998 vp) esitetään harkittavaksi, olisiko psykologien ja myös muiden kuin lääkärinkoulutuksen saaneiden psykoterapeuttien antama hoito saatettava sairausvakuutuskorvauksen piiriin.

— Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes katsoo, että nykytilanne ei ole johdonmukainen eikä oikeudenmukainen ja katsoo, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen hyväksymän psykoterapeutin antama lääkärin määräämä psykoterapia tulisi korvata sairausvakuutuslain perusteella terapeutin ohjauksesta riippumatta (lausunto oikeuskanslerin selvityspyynnöstä koskien lailistettujen psykologien antaman psykoterapian korvaamista sairausvakuutuslain perusteella).

— Kilpailuvirasto on tehnyt 19.12.1997 sosiaali- ja terveysministeriölle aloitteen, jossa pyydetään arvioimaan uudelleen sairausvakuutuslainsäädännön vaikutukset ja saattamaan psykoterapiapalveluita tarjoavat palvelujen tuottajat keskenään tasavertaiseen asemaan.

— Myös potilas- ja omaisjärjestöt, kuten esim. Suomen Mielenterveysseura, Mielenter-

veyden Keskusliitto ja Lääkinnällisen kuntoutuksen yhdistys ovat ottaneet myönteisen kannan asiaan.

Ehdotuksen taloudelliset ja muut vaikutukset

Uudistus ei lisäisi olennaisesti terveydenhuollon kokonaiskustannuksia. Päinvastoin, olisi kansanterveydellisesti erittäin perusteltua säättää lääkärin tarpeelliseksi toteama psykologinen hoito soveltuvin osin sairausvakuutuksesta korvattavaksi. Tällainen lainsäädäntö on toteutettu mm. Tanskassa tulokselliseksi havaitun kokeilun jälkeen vuonna 1995, Saksassa vuonna 1999 ja Itävallassa vuonna 2000.

Riittävän varhainen, asiakkaan tarpeiden mukainen psykologinen hoito ehkäisee vakavimpien sairauksien puhkeamista ja kehittymistä ja tätä kautta vähentää sairaus- ja eläkemenoja. Psyykkisen työ- ja toimintakyvyn säilyttäminen ja työstä poissaolojen väheneminen toisivat myös välittömiä säästöjä. Samalla turvattaisiin sairausvakuutuksesta korvattavan psykologisen hoidon korkea laatu.

Oikein kohdistettu psykologinen hoito helpottaisi myös julkisen sektorin lääkärin työtä ja voisi vähentää tarpeettomia lääkärissäkäyntejä ja lääkerekuluja. Uudistus vähentäisi osaltaan painetta julkisen terveydenhuollon virkojen lisäämiseen.

Kelan nykyiset lääkekorvauskulut ovat jo 3,6 miljardia markkaa vuodessa. Psyykenlääkkeitä käyttää nyt noin 700 000 suomalaista ja määrä on kasvussa. Psyykenlääkkeiden Kelalle aiheuttamat kustannukset ovat jo lähes miljardiluokkaa. Masennuslääkkeiden kulut kasvoivat 1990-luvun lopulla noin 20 miljoonaa markkaa vuodessa ja kustannukset kasvavat rajusti edelleen. Uudistuksen tarvitsema Kelan lääkekuluihin verrattuna varsin vaatimaton investointi tuottaisi välitöntä säästöä suoraan Kelalle psyykenlääkkeiden kulujen kasvun hidastumisena.

Uudistuksen toteuttamiseen varattaisiin valtion vuoden 2001 talousarviossa 8 miljoonaa markkaa. Tällä summalla psykologit voisivat tuottaa nykyisten palvelujen lisäksi noin 80 000 sairausvakuutuksesta korvattavaa neuvonta- ja

hoitokäyntiä vuodessa. Noin puolet käynneistä olisi lyhytkestoista neuvontaa ja hoitoa ja puolet käynneistä pidempikestoista psykoterapiaa tai neuropsykologista kuntoutusta. Tällä tavoin voitaisiin tuottaa lisää palveluja noin 5 000 ihmiselle/perheelle. Uudistus ehdotetaan tulevaksi voimaan syyskuun alussa vuonna 2001.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiedotuksen:

Laki

sairausvakuutuslain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 8 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1714/1991, uusi 3 momentti seuraavasti:

8 §

Jos lääkärin määräämää psykologista hoitoa on antanut laillistettu psykologi tai asianmukaisen koulutuksen saanut psykoterapeutti, korva-

taan se siinä laajuudessa kuin asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Helsingissä 3 päivänä lokakuuta 2000

Anneli Jäätteenmäki /kesk
Virpa Puisto /sd
Pirjo-Riitta Antvuori /kok
Timo Ihamäki /kok
Katri Komi /kesk
Osmo Puhakka /kesk
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Leena Rauhala /skl
Leea Hiltunen /skl
Ismo Seivästö /skl
Seppo Lahtela /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Pekka Vilkuna /kesk
Seppo Kääriäinen /kesk
Marjaana Koskinen /sd

Esa Lahtela /sd
Tanja Karpela /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Jaana Ylä-Mononen /kesk
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Annika Lapintie /vas
Ilkka Taipale /sd
Anne Huotari /vas
Pentti Tiisanen /vas
Jyri Häkämies /kok
Olli Nepponen /kok
Tuija Brax /vihr
Harry Wallin /sd
Raimo Vistbacka /ps

Erkki Pulliainen /vihr
Jari Leppä /kesk
Juha Rehula /kesk
Ossi Korteniemi /kesk

Leena Luhtanen /sd
Markku Rossi /kesk
Tero Mölsä /kesk

